

М-р Блажо ДИМИТРОВ

ОСТВАРЕНИ ДЕВИЗНИ ЕФЕКТИ ОД ИЗВОЗ НА СПОРЕДНИ ШУМСКИ ПРОИЗВОДИ ОД СР МАКЕДОНИЈА

1. ВОВЕД

Условите за стопанисување во областа на шумарството во СР Македонија од година на година стануваат сè понеповолни. И покрај сè поголемото залагање на работните луѓе во шумарството, остварените економски ефекти заостануваат зад засилениот пораст на материјалните трошоци и другите издатоци. Помина времето кога економското работење и успехот во стопанисувањето со шумите се засновуваа врз основа на дрвото како главен и основен шумски производ. Денес сè повеќе се зголемува потребата за дрво, а со тоа се јавува неминовноста од зголемување на обемот на сечите и искористувањето на шумите. Меѓутоа, производствено-економските можности на шумите за продукција на дрво, како главен и основен производ, се ограничени.

Затоа, сакале или не, мораме што поскоро да бараме решение за квантитативно и квалитативно зголемување на приходот и доходот во областа на шумарството. Можности постојат, но, треба да се изнајдат патишта и решенија. Сигурно, овде во прв ред треба да се оди кон зголемување на продуктивноста на трудот, на економичноста и рентабилноста во стопанисувањето со шумите, односно во производството на дрво на корен и најрационално негово користење како главен и основен шумски производ.

Меѓутоа, можностите за квантитативно и квалитативно подобрување на производствено-економските елементи во стопанисувањето со шумите и воопшто во шумарството, не се искористени само со интензивно стопанисување со дрвото како главен шумски производ. Нашите шуми и шумски подрачја даваат, така да се рече, неограничени можности за стопанисување и зголемување на економските ефекти и користа од нив. Овде во прв ред се мисли на големиот економски потенцијал кој може да се искористи и оствари со планско и интензивно стопанисување со споредните шумски производи и користа од шумата, како што се: лековитите билки, шумските плодови, ловот и ловното стопанство, камен, песок и други споредни производи и користи.

Од ова произлегува дека ОЗТ во областа на шумарството својот приход и доход може да го зголемат и со порационално и поекономично користење и стопанисување со споредните шумски производи.

Кај нас, барем досега, од ОЗТ во областа на шумарството, многу малку се обрнува внимание на можноста за остварување солидни производствено-економски резултати од споредните шумски производи. Економските ефекти од споредните шумски производи се и може да бидат повеќекратни, а во прв ред зголемување на вкупниот приход, зголемување на доходот, чистиот доход, акумулацијата и др. Споредните шумски производи се добар извор на девизни средства од кои може да се подобри опременоста на трудот со неопходната механизација и други средства за производство.

Кога станува збор за остварувањето девизни средства од споредните шумски производи, секако, треба да се подвлече дека во денешните општествено-економски услови за стопанисување на проблемот на извозот и остварувањето на девизни ефекти му се дава приоритетно место. Извозот и остварувањето девизни средства од споредните шумски производи е значаен и во иднина ќе добива во своето значење и поради тоа што пред шумарството се поставуваат посебни услови за извоз на дрвото, како основен шумски производ. Така, досега се донесени посебни законски прописи и се преземени посебни економски мерки од надлежните фактори, за ограничување на најмала мера на извозот на дрвото како сировина, а во прв ред на индустриското дрво. Во последно време се прават напори, со оглед

на неповолната економска положба во која се најдоа индустријата за примарна преработка на дрвото и индустријата за целулоза и хартија кај нас, да се воведат ограничувања и во извозот на целулозното, па и огревното дрво. Поради сето ова, потребно е да се преземат сите потребни организационо-технички и производствено-економски мерки за подобрување во стопанисувањето и можностите за што поголем извоз на споредни шумски производи.

Во сегашните услови во шумарството во СР Македонија, со подобра организација и работење, без да се вложуваат некои позначајни инвестициони средства, од споредните шумски производи можно е да се остварат значајни економски ефекти. Сигурно, во иднина овој проблем ќе треба посериозно и потемелно да се проучи и разработи, со цел споредните шумски производи да си го заземат вистинското место и економското значење во шумарството и во вкупното стопанство на Републиката.

2. ПРЕДМЕТ, СОДРЖИНА И ЦЕЛ

Во овој труд изнесовме некои основни податоци за остварениот девизен ефект од извозот на споредни шумски производи од СР Македонија.

Со содржината се опфатени остварените девизни средства од извоз, потоа вредноста на увозот и девизниот биланс од споредни шумски производи во СР Македонија за периодот од 1961 — 1977 година.

Со анализирањето и проучувањето на извозот, увозот и девизниот биланс од споредните шумски производи имаме за цел да го видиме остварениот девизен ефект од споредните шумски производи, а и местото и економското значење на споредните шумски производи во шумарството на СР Македонија.

3. ОБРАБОТКА НА ПРОБЛЕМОТ И ДИСКУСИЈА

3.1. Извоз на споредни шумски производи

Вредноста на извозот од споредни шумски производи од СР Македонија, во периодот 1961 — 1977 година постојано се зголемува. (таб. бр. 1).

Таб. бр. 1. Движење на извозот на производи од шумарството (искористување на шумите и споредни шумски производи) од СР Македонија од 1961—1977 год.

1 САД долар = 17,00 дин.

Година	И		З		В		О		З		Динамика на извозот на споредните шум. произ.	
	Шумарство		Искористување на шумите				Според. шумски производи				Индек. Вериж. 1961=100 индекс.	
	000 дин.	%	000 дин.	%	000 дин.	%	000 дин.	%	000 дин.	%	8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9				
1961	3.087	100,00	53	1,72	3.034	98,28	100,00	—				
1962	2.411	100,00	341	14,14	2.070	85,86	68,23	68,23				
1963	4.197	100,00	830	19,78	3.367	80,22	110,98	162,66				
1964	8.941	100,00	1.763	19,72	7.178	80,28	236,59	213,19				
1965	8.540	100,00	1.065	12,47	7.475	87,53	246,37	104,14				
1966	4.541	100,00	237	5,22	4.304	94,78	141,86	57,58				
1967	4.643	100,00	339	7,30	4.304	92,70	141,86	100,00				
1968	6.094	100,00	1.837	30,14	4.257	69,86	140,31	98,91				
1969	7.359	100,00	1.548	21,04	5.811	78,96	191,53	136,51				
1970	10.328	100,00	1.330	12,88	8.998	87,12	296,57	154,84				
1971	10.434	100,00	1.853	17,76	8.581	82,24	282,83	95,37				
1972	12.100	100,00	1.609	13,30	10.491	86,70	345,78	122,26				
1973	19.652	100,00	4.672	23,77	14.980	76,23	493,74	142,79				
1974	18.800	100,00	658	3,49	18.222	96,51	600,59	121,64				
1975	27.964	100,00	1.966	7,03	25.998	92,97	856,89	142,67				
1976	29.113	100,00	1.306	4,49	27.807	95,51	916,51	106,96				
1977	27.855	100,00	3.436	12,34	24.419	87,66	804,85	87,82				
СЕ:	206.139	100,00	24.843	12,05	181.296	87,95	—	—				
Просеч. годиш.	12.126	100,00	1.461	12,05	10.665	87,95	13,92	—				

Во тертираниот период, од извоз на споредни шумски производи од СР Македонија е остварено вкупно 181.296.000 динари девизни средства, или просечно годишно по 10.665.000 динари. Притоа, најголем извоз е остварен во 1976 година (27.807.000 динари), а најмал во 1962 година (2.070.000 динари).

Остварениот извоз од споредните шумски производи во однос на вредноста на извозот од шумството во СР Македонија зафаќа од 69,86% во 1968, до 98,28% во 1961 година, или просечно за периодот 87,95%. Останатиот дел од вредноста на извозот (12,05%) отпаѓа на извоз остварен од искористувањето на шумите.

Извор на податоци: СГМ — 68, стр. 158; СГМ — 74, стр. 155; СГМ — 77, стр. 163; и СГМ — 78, стр. 163.

Претходните резултати укажуваат на тоа дека извозот на споредни шумски производи, кој зафаќа околу 88% од вредноста на вкупниот извоз на производи од шумарството, има големо економско значење за шумарството и вкупното стопанство во СР Македонија.

Значењето на извозот на споредни шумски производи од СР Македонија е до толку поголемо што гледано во целина за периодот од 1961 — 1977 година, по вредност покажува тенденција на постојано зголемување. Така, за целиот посматран период вредноста на извозот на споредни шумски производи се зголемува со просечна годишна стапка од 13,92%.

Ваквите тенденции во движењето на извозот на споредни шумски производи, секако, се позитивни и сигурно и во иднина ќе продолжат. Оваа прогноза ја даваме со оглед на тоа што кај нас сè повеќе се потенцира економското значење на извозот и остварувањето на девизни средства кои се толку значајни за целото наше стопанство. Секако, ОЗТ од областа во шумарството, ваквата ситуација треба што порационално да ја користат и да настојуваат со подобра организација во стопанисувањето со споредните шумски производи да го зголемат својот доход и своите производствено-економски резултати.

3.2. Увоз на споредни шумски производи

Може да се каже дека до 1970 година и немаше скоро никаков увоз на споредни шумски производи. Од оваа година, увозот на споредни шумски производи покажува тенденција на забрзан пораст. (таб. бр. 2).

Од податоците за вредноста на увозот на споредни шумски производи во СР Македонија се гледа дека во 1963 и 1965 година нема никаков увоз, односно во 1961, 1964 и од 1966 — 1969 година увозот на споредни шумски производи е незначителен.

Учеството на увоз на споредни шумски производи, во вредноста на увозот на производи од шумарството, во СР Македонија, изнесува од 6,49% во 1966 до 87,29% во 1976 година, или просечно годишно за периодот 1961—1977 година по 54,63%.

Просечното учество на увозот (54,63%) е доста пониско од тоа на извозот (87,95%). Меѓутоа, учеството на споредните шумски производи во вредноста на вкупниот увоз на производи од шумарството во периодот 1961 — 1977 година има тенденција на релативно зголемување, што кај извозот не беше случај.

За периодот 1961 — 1977 година вредноста на увозот на споредни шумски производи во СР Македонија се зголемува со просечна годишна стапка од 23,38% (кај извозот 13,92%), а оваа стапка на зголемување за периодот 1970 — 1977 година изнесува 27,22%.

Таб. бр. 2. Движење на увозот на производи од шумарството (искористување на шумите и споредни шумски производи) во СР Македонија од 1961—1977 година

1 САД долар = 17,00 дин.

Година	У		В		О		З		Динамика на увозот на споредни шумски производи	
	Шумарство		Искористув. на шумите		Според. шумски производи					
	000 дин.	%	000 дин.	%	000 дин.	%	Инд. 1961=100	Верижни инд.		
1	3	3	4	5	6	7	8	9		
1961	381	100,0	—	—	381	100,00	100,00	—		
1962	1.450	100,0	—	—	1.450	100,00	380,52	380,58		
1963	61	100,0	61	100,00	—	—	—	—		
1964	139	100,0	29	20,86	110	79,14	28,87	—		
1965	—	—	—	—	—	—	—	—		
1966	77	100,0	72	93,51	5	6,49	1,31	—		
1967	100	100,0	84	84,00	16	16,00	4,20	320,00		
1968	958	100,0	651	67,95	307	32,05	80,58	1918,75		
1969	1.606	100,0	1.209	75,28	597	24,72	104,20	129,32		
1970	3.799	100,0	1.763	46,41	2.036	53,59	534,38	512,85		
1971	1.368	100,0	320	23,39	1.048	76,61	275,07	51,47		
1972	3.531	100,0	1.147	33,25	2.357	66,75	618,64	224,90		
1973	4.641	100,0	629	13,55	4.012	86,45	1053,02	170,22		
1974	27.526	100,0	18.075	65,66	9.451	34,34	2480,58	235,57		
1975	12.040	100,0	2.070	17,19	9.970	82,81	2616,80	105,49		
1976	9.878	100,0	1.255	12,71	8.623	87,29	2263,25	86,49		
1977	26.068	100,0	15.085	57,87	10.983	42,13	2882,68	127,37		
СЕ:	93.623	100,0	42.477	45,37	51.146	54,63	—	—		
Просеч. годиш.	5.507	100,0	2.499	45,37	3.008	54,63	23,38	—		

За да се намали или барем успори динамиката во увозот на споредни шумски производи во СР Македонија, треба да се преземат соодветни мерки, а во прв ред, со подобра организација да се зголеми обемот и да се подобри асортиманот на домашното производство на споредни шумски производи (организирано собирање на самоникнати лековити билки, планско стопанисување со споредни шумски производи, како и плантажно производство на лековити и ароматични растенија и др.). Исто така, да се воспостави тесна деловна и кооперативна соработка меѓу заинтересираните ОЗТ од областа на шумарството, преработувачката фармацевтско-козметичка индустрија и прометните организации. Во врска со ова прашање, ОЗТ од областа во шумарството

Извори на податоци: СГМ — 68, стр. 159; СГМ — 74, стр. 156; СГМ — 77, 164 и СГСРМ — 1978, стр. 164.

треба и би можеле да дадат значаен придонес заради постигнување што поголеми економски и девизни ефекти од споредните шумски производи во шумарството и вкупното стопанство.

3.3. Остварен девизен биланс од споредни шумски производи

Разликата во вредноста меѓу извозот и увозот на споредни шумски производи го чини девизниот биланс.

Девизниот биланс во извозот и увозот на споредните шумски производи од СР Македонија, за периодот 1961 — 1977 година е позитивен, односно во сите години од овој период има суфицит (таб. бр. 3).

Таб. бр. 3. Девизен биланс од извоз на споредни шумски производи од СР Македонија од 1961—1977 год.

1 САД долар = 17,00 дин.

Година	Д Е В И З Е Н Б И Л А Н С			
	Суфицит 000 дин.	Дефицит 000 дин.	Динамика на суфицитот	
			Индекси 1961 = 100	Верижни индекси
1	2	3	4	5
1961	2.653	—	100,00	—
1962	620	—	23,37	23,37
1963	3.367	—	126,91	543,06
1964	7.068	—	266,42	209,92
1965	7.475	—	281,76	105,76
1966	4.299	—	162,04	57,51
1967	4.288	—	161,63	99,74
1968	3.950	—	148,89	92,12
1969	5.414	—	204,07	137,06
1970	6.962	—	262,42	128,59
1971	7.533	—	283,94	108,20
1972	8.134	—	306,60	107,90
1973	10.968	—	413,42	134,84
1974	8.771	—	330,61	79,97
1975	16.028	—	604,15	182,47
1976	19.184	—	723,11	119,69
1977	13.436	—	506,45	70,04
Вкупно:	130.150	—	—	—
Просеч. годишно	7.657	—	10,67	—

Меѓутоа, од добиените резултати при анализирањето на девизниот биланс, може да се констатира дека во последните години од посматраниот период, поради сè поголемата вредност на увозот, остварениот суфицит релативно се намалува.

Вкупно за периодот 1961 — 1977 година, остварениот девизен биланс изнесува 130.150.000 динари, што значи дека просечно годишно вредноста на суфицитот изнесува 7.657.000 динари. Најмал суфицит е остварен во 1962 година (620.000 дин.), а најголем во 1976 година (19.184.000 дин.).

Позитивниот девизен биланс, односно суфицитот од извоз на споредни шумски производи од СР Македонија, за периодот од 1961 — 1977 година се зголемува со просечна годишна стапка од 10,67% (извозот 13,92%, увозот 23,38%).

Од интерес за шумарството и стопанството е девизниот биланс од извоз на споредни шумски производи да биде позитивен, односно суфицитарен, а и во иднина да покажува тенденција на што поголемо зголемување.

Основниот фактор кој ја условува големината на позитивниот девизен биланс и тенденциите во движењето, во прв ред е зголемувањето на вредноста на извозот, односно да се намалува вредноста на увозот на споредните шумски производи во СР Македонија. За таа цел, како што подвлековме, се преземаат и во иднина треба да се преземаат конкретни мерки за што поголема продукција на споредни шумски производи а со тоа и зголемување на вредноста на нивниот извоз. Исто така, во рамките на ОЗТ од областа во шумарството, што поитно да се пристапи кон разрешување на проблемот на планското и рентабилно стопанисување со споредните шумски производи. Само на тој начин шумарството и воопшто нашето стопанство ќе може да остваруваат солидни економски резултати од стопанисувањето на споредните шумски производи.

4. ЗАКЛУЧОК

Од досега изнесеното во врска со остварените девизни ефекти од извозот на споредните шумски производи во СР Македонија може да се донесат следниве заклучоци:

1. Извозот на споредни шумски производи од СР Македонија во периодот 1961 — 1977 година по вредност зафаќа просечно околу 88% од вредноста на остварениот извоз на производи од шумарството. Тој, за целиот тертиран период, се зголемува со просечна годишна стапка од 13,92%.

2. Сè до 1970 година, увозот на споредни шумски производи во СР Македонија е незначителен или воопшто и нема увоз. По оваа година вредноста на увозот забрзано се зголемува. За целиот период 1961 — 1977 година вредноста на увозот се зголемува со просечна годишна стапка од 23,38%. За истиот период, просечното учество на увозот на споредни шумски производи во вредноста на вкупниот увоз на производи од шумарството, изнесува 54,63%.

3. Девизниот биланс во извозот на споредните шумски производи од СР Македонија, за целиот период 1961 — 1977 година, е позитивен (суфицитарен). Тој покажува тенденција на зголемување со просечна годишна стапка од 10,67%.

4. Врз основа на претходните резултати за остварените девизни ефекти од извозот на споредните шумски производи, можеме да заклучиме дека тие за шумарството и стопанството во СР Македонија имаат големо економско значење. Ваквото значење во иднина треба уште повеќе да се зголемува и тоа со преземање на потребните општествено-економски мерки заради што поинтензивно стопанисување со споредните шумски производи и остварување што поголеми девизни и воопшто економски ефекти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Георгиев, М.: Богатството на нашите шуми со лековити растенија Шумарски преглед бр. 3/53.

2. Димитров, Б.: Некои тенденции во распределбата на доходот во ООЗТ од областа на шумарството во СРМ, Шумарски преглед бр. 5—6 1977 година.

3. Николовски, Т.: Основа на планско одгледување на некои лековити растенија, Шум преглед бр. 3—4/70.

4. СГМ — 68, стр. 158, 159; СГМ — 74, стр. 155, 156; СГМ — 77, стр. 163, 164; СГМ — 78, стр. 163, 164.

ZUSAMMENFASSUNG

REALISIERTE DEVISENEINKUENFTE VOM EXPORT VON NEBENFORSTWIRTSCHAFTLICHEN ERZEUGNISSEN AUS DER SR MAKEDONIEN!

Blažo Dimitrov

In dieser wissenschaftlichen Arbeit legt der Verfasser einige grundsätzliche Informationen ueber die realisierten Deviseneinkuenfte vom Export von nebenforstwirtschaftlichen Erzeugnissen aus der SR Mazedonien dar.

Der Verfasser rekonstatiert, dass der Export von nebenforstwirtschaftlichen Produkten aus der SR Mazedonien jaehrlich 10.665.000 Dinar in Devisen erbringt. Dies sind sa. 88% der Deviseneinkuenfte vom Gesamtexport forstwirtschaftlicher Gueter.

Der Exportwert der nebenforstwirtschaftlichen Produkte ist im letzten Jahrzehnt um jaehrlich durchschnittlich 14% angestiegen.

Trotzdem ist die SR Mazedonien auch Importeur von nebenforstwirtschaftlichen Produkten, besonders von Heilpflanzen. Wenn der Import — im Verhaeltnis zum Exportwert auch gering ist, der durchschnittliche Import betraegt jaehrlich ca. 3000 Dinar in Devisen, so zeigt er doch von Jahr zu Jahr eine Wachstumstendenz von jaehrlich 23,4%. Diese Entwicklung bezeichnet der Verfasser als negativ.

Als Resultat des verlangsamten Wachstums des Exportwerts im Verhaeltnis zum Importwert, bekommt man vom Export von nebenforstwirtschaftlichen Produkten trotzdem eine positive Devisenbilanz, d.h. Suffizit, welches im letzten Jahrzehnt eine relativ langsame Wachstumstendenz zeigt (durchschnittlich jaehrlich ca. 10,7%).

Der Verfasser konstatiert dass in der SR Mazedonien durch das Wirtschaften mit nebenforstwirtschaftlichen Produkten gute Resultate erzielt wurden, besonders was die Deviseneinkuenfte anbelangt. Trotzdem sind noch nicht alle Moeglichkeiten und guten Bedingungen genutzt, welches sich besonders auf das Wirtschaften von Heilpflanzen und aromatischen Gewaechsen bezieht, welche in dieser Republik reichlich vorkommen.

In der Zukunft koennen durch bessere Organisation, richtiges, planiertes und intensives Wirtschaften mit nebenforstwirtschaftlichen Produkten und besonders durch richtiges Ausnutzen der natuerlichen Ressourcen, duryh Plantagenwirtschaft der Heil — und aromatischen Gewaechsen und der forstwirtschaftlichen Fruechte noch bessere Wirtschaftliche Resultate erzielt werden.